

БОТАНІЧНИЙ СКЛАД ТА УРОЖАЙНІСТЬ БОБОВО-ЗЛАКОВОГО ТРАВСТОЮ ЗАЛЕЖНО ВІД УДОБРЕННЯ

Г.П. Сидорук, кандидат сільськогосподарських наук

Тернопільська державна сільськогосподарська дослідна станція Інституту кормів та сільського господарства Поділля НААН

Наведено результати досліджень впливу способів удобрення на зміну ботанічного складу бобово-злакового травостою. Встановлено, що найбільша частка бобових компонентів у травостої – 56,5% в перший та 67,2% в другий рік використання була на варіантах, де висівали інокульоване насіння люцерни посівної, вносили фосфорно-калійні добрива ($P_{60}K_{60}$) та застосовували гумінове добриво з властивостями стимулятора росту Лігногумат.

***Ключові слова:** бобово-злакова травосумішка, удобрення, ботанічний склад*

Ботанічний склад травостою один з показників, що визначає якість корму, його біологічну повноцінність та довговічність лук. Дослідженнями встановлено, що потенційна продуктивність, тобто здатність травостою повніше використовувати поживні речовини ґрунту, добрив і весь комплекс сприятливих умов росту й розвитку лучних трав, залежить від ботанічного складу травостою [6].

Зважаючи на те, що в більшості ґрунтів низький вміст рухомих форм поживних речовин, для підтримання на належному рівні видового складу фітоценозів та одержання на них високих і сталих урожаїв, необхідно щороку поповнювати запаси в ґрунті азоту, фосфору, калію та інших елементів живлення шляхом внесення добрив у такій кількості, яка б унеможливила в біогеоценозах деструктивні явища і забезпечила одержання запланованих урожаїв. Нестача будь-якого з макро- чи мікроелементів призводить до

глибоких порушень в обмінних процесах рослин і зниження продуктивності культур, а за відсутності – навіть до повної їх загибелі [1].

Мінеральні добрива активно впливають на ріст і розвиток багаторічних трав. Поживні речовини добрив є одним з основних елементів технології при вирощуванні лучних трав, тому їх необхідно вносити, зважаючи на такі природні фактори як температура, освітлення, умови зволоження. Це дає можливість тривалий час підтримувати сталу участь у травостоях найцінніших видів рослин та високу продуктивність складних фітоценозів [3, 5].

Метою наших досліджень було вивчити вплив різних способів удобрення бобово-злакової травосумішки на формування її ботанічного складу.

Матеріали і методи роботи. Дослідження проводили в 2011-2012 рр. на сумішці люцерна посівна + костриця очеретяна + стоколос безостий у базовому господарстві Тернопільської державної сільськогосподарської дослідної станції Інституту кормів та сільського господарства Поділля НААН – ВП НУБіП України «Заліщицький аграрний коледж ім. Є. Храпливого» у Заліщицькому районі Тернопільської області за такою схемою: 1 – контроль; 2 – $P_{60}K_{60}$; 3 – $N_{60}P_{60}K_{60}$; 4 – лігногумат; 5 – $P_{60}K_{60}$ + лігногумат; 6 – $N_{60}P_{60}K_{60}$ + лігногумат.

У досліді вивчали два фактори: А (інокуляція) і В (удобрення).

Для проведення передпосівної інокуляції насіння люцерни посівної використовували бактеріальний препарат ризобофіт.

Площа ділянок – 36 м², повторність триразова, варіанти розміщували методом розщеплених ділянок.

Дослідження проводили згідно із загальноприйнятою методикою наукових досліджень з кормовиробництва і луківництва [4]. Ботанічний склад травостою визначали шляхом послідовного розбирання зразків масою 1 кг, відібраних з двох несуміжних повторень та поділом їх на такі фракції: бобові; злакові; різнотрав'я.

Статистичну обробку одержаних результатів здійснювали за методикою Б.А. Доспехова [2], використовуючи комп'ютерну програму Statistica 6,0.

Результати досліджень. Встановлено, що способи удобрення сіяного лучного агрофітоценозу суттєво впливали на зміну його ботанічного складу.

Так, у перший рік використання (другий рік життя) травостою частка люцерни посівної, найціннішої в сумішці бобової трави становила, залежно від варіанту досліду 44,1-56,5% (таблиця).

**Ботанічний склад бобово-злакового травостою залежно від
удобрення, %**

Інокуляція (фактор А)	Група трав	Удобрення (фактор В)					
		контроль	P ₆₀ K ₆₀	N ₆₀ P ₆₀ K ₆₀	лігногумат	P ₆₀ K ₆₀ + лігногумат	N ₆₀ P ₆₀ K ₆₀ + лігногумат
2011 рік							
Без інокуляції	Бобові	47,5	51,3	44,1	50,2	53,1	45,6
	Злакові	46,4	44,0	52,8	46,7	43,0	53,0
	Різнотрав'я	6,1	4,7	3,2	3,1	3,8	1,4
З інокуляцією	Бобові	51,6	55,4	47,1	54,0	56,5	47,6
	Злакові	43,2	40,6	51,1	43,5	40,4	51,5
	Різнотрав'я	5,2	4,0	1,8	2,5	3,1	0,9
НІР ₀₅ , %	Бобові: А – 0,57, В – 0,99, АВ – 1,40 Злаки: А – 0,90, В – 1,56, АВ – 2,21 Різнотрав'я: А – 0,54, В – 0,94, АВ – 1,32						
2012 рік							
Без інокуляції	Бобові	48,2	63,2	34,3	53,5	65,9	37,5
	Злакові	51,2	36,3	65,5	45,9	33,8	62,5
	Різнотрав'я	0,6	0,5	0,2	0,6	0,3	0,0
З інокуляцією	Бобові	51,8	64,9	36,5	55,0	67,2	38,6
	Злакові	48,4	34,9	63,5	44,7	32,5	61,4
	Різнотрав'я	0,4	0,2	0,0	0,2	0,3	0,0
НІР ₀₅ , %	Бобові: А – 0,9, В – 1,5, АВ – 2,1 Злаки: А – 1,4, В – 2,5, АВ – 3,5 Різнотрав'я: А – 0,09, В – 0,15, АВ – 0,22						

На варіанті за поверхневого внесення фосфорно-калійних добрив ($P_{60}K_{60}$) та позакоренево гумінового добрива з властивостями стимулятора росту лігногумат частка бобових становила відповідно 53,1% без інокуляції та 56,5% з інокуляцією. Внесення азотних добрив у складі повного мінерального удобрення призвело до зменшення частки бобових у травосумішці до 44,1% без інокуляції та 47,1% з інокуляцією.

На варіантах, де додатково вносили лігногумат спостерігали тенденцію до зменшення негативного впливу азоту мінеральних добрив на люцерну, що проявилось у незначному зростанні її частки у травостої до 45,6% без інокуляції та 47,6% з інокуляцією.

Найбільшою частка злаків була при внесенні $N_{60}P_{60}K_{60}$ поверхнево і лігногумату позакоренево – 53,0% без інокуляції та 51,5% з інокуляцією, а найменшою – на варіанті із передпосівною бактеризацією насіння люцерни, застосуванням фосфорно-калійного удобрення $P_{60}K_{60}$ поверхнево та лігногумату позакоренево – 40,4%. Частка різнотрав'я у травостої знаходилась на рівні 0,9-6,1% залежно від варіанта дослідження.

На другий рік використання (третій рік життя) лучного агрофітоценозу його ботанічний склад продовжував змінюватись, що проявлялося у зменшенні відсотка бобових і збільшенні частки злаків на фоні повного мінерального добрива та зростання частки бобових і зменшення злаків при внесенні фосфорно-калійних добрив.

Найбільше бобових – 67,2% спостерігали на варіанті де висівали інокуюване насіння люцерни посівної, поверхнево вносили фосфорно-калійні добрива ($P_{60}K_{60}$) та позакоренево лігногумат, а найменше – при удобренні лучного травостою повним мінеральним добривом ($N_{60}P_{60}K_{60}$) – 34,3% без інокуляції бобових.

Частка злаків у травостої залежно від варіантів дослідження коливалася від 32,5 до 65,5%. Найменшою вона була на фоні $P_{60}K_{60}$ поверхнево та лігногумату позакоренево – 32,5%, а найбільшою – при поверхневому внесенні повного мінерального добрива $N_{60}P_{60}K_{60}$ – 65,5%.

Застосування лігногумату, як самостійно, так і в поєднанні з фосфорно-калійним та повним мінеральним удобренням сприяло зростанню у травостої відсотка люцерни посівної порівняно із варіантами, де його не використовували.

На всіх варіантах дослідів спостерігалось зменшення різнотрав'я до 0,6%, що пов'язано із пригніченням його культурними рослинами агрофітоценозу.

Нами встановлено, що проведення передпосівної інокуляції насіння люцерни посівної бактеріальним препаратом Ризобофіт сприяло зростанню частки люцерни у травостої на всіх варіантах дослідів порівняно з варіантами, де її не застосовували. Так, у перший рік це зростання становило 2,0-4,1%, а на другий – 1,2-2,1%, що свідчить про позитивний вплив інокуляції на формування травостою з високою часткою господарсько цінних компонентів.

Висновок. Застосування добрив на лучних травостоях дає змогу регулювати їх ботанічний склад. Найбільша частка бобових – 56,5% в перший та 67,2% в другий рік використання досягалася на варіантах, де висівали інокуюване насіння люцерни посівної, вносили фосфорно-калійні добрива (P₆₀K₆₀) та застосовували гумінове добриво з властивостями стимулятора росту Лігногумат

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Боговін А. В. Трав'янисті біогеоценози, їхнє поліпшення та раціональне використання / А.В. Боговін, І.Т. Слюсар, М.К. Царенко – К.: Аграрна наука, 2005. – 360 с.

2. Доспехов Б. А. Методика полевого опыта (с основами статистической обработки результатов исследований) 5 изд., перераб. и доп. / Б.А. Доспехов - М.: Агропромиздат, 1985. – 351 с

3. Кальтофен Г. Какие азотные удобрения пригодны для лугов и пастбищ / Г. Кальтофен // Луга и пастбища. – 1970. – №10. – С. 22–23.

4. Мельничук В.П. Подкормки культурных пастбищ азотными удобрениями / В.П. Мельничук // Земледелие. – 1962. – № 12. – С. 54–64.

4. Методика проведення дослідів з кормовиробництва і годівлі тварин / [Бабич А.О., Кулик М.Ф., Макаренко П.С. та ін.]. – Київ. «Аграрна наука». 1998. – 77 с.

6. Тоомре Р.И. Долголетние культурные пастбища / Р.И. Тоомре. – М. : Колос, 1966. – 397 с.

БОТАНИЧЕСКИЙ СОСТАВ БОБОВО-ЗЛАКОВОГО ТРАВСТОЯ В ЗАВИСИМОСТИ ОТ УДОБРЕНИЯ

Г.П. Сидорук

Приведены результаты исследований влияния способов удобрения на смену ботанического состава бобово-злакового травостоя. Установлено, что наибольшее доленое участие бобовых компонентов в травостое – 56,5% в первый и 67,2% во второй год использования отмечалось на вариантах, где высевались инокулированные семена люцерны посевной, вносились фосфорно-калийное удобрение $P_{60}K_{60}$ и применялось гуминовое удобрение со свойствами стимулятора роста лигногумат.

Ключевые слова: бобово-злаковая травосмесь, удобрения, ботанический состав

BOTANICAL COMPOSITION OF LEGUME-GRASS SWARD DEPENDING FROM FERTILIZATION

G.P. Sydoruk

The effects of fertilization on change botanical composition of legume-cereal grass given in this article. Found that the largest shared participation in herbage legume component– 56,5% in the first and 67,2% in the second year uses was observed for variants where sown inoculated alfalfa seed crop, modified phosphorus-potassium fertilizer $R_{60}K_{60}$ and used growth promoter Lihnohumat.

Key words: leguminous grass mixture, fertilizers, dry matter, yield botanical composition.